

Vedruna
Catalunya

Educació

CICLE MITJÀ

MATERIAL

PER A PROFESSORAT

2

Biografia de Joaquina de Vedruna
"Joaquina de Vedruna, una gran dona"

Et proposem de conèixer una història, la història d'una dona, Joaquina de Vedruna¹. De fet, és gràcies a ella, que la nostra escola existeix. Et proposem de saber-ne una mica més i, per fer-ho, t'has d'imaginar que va viure en uns altres temps, en el segle XIX, quan encara no hi havia cotxes, a les cases s'escalfaven amb la llar de foc i no existien ni mòbils ni televisió.

Joaquina va néixer, a Barcelona, el 16 d'abril de 1783².

Els pares de Joaquina es deien Llorenç i Teresa³.

Joaquina era la cinquena de vuit germans. Formava part, doncs, d'una família nombrosa, fet molt habitual en aquells temps on els matrimonis, si la salut ho permetia tenien molts fills i filles.

Expliquen que Joaquina va créixer molt feliç en una família on s'estimaven molt i que va aprendre a llegir i escriure a casa seva mateix, amb la seva mare i una mestra particular. I és que, en aquells temps, només els nois de casa bona ho podien fer. Les noies, no. Així, doncs, Joaquina va tenir el privilegi de tenir educació, cosa que només tenien les famílies amb més recursos⁴.

1. *Comentari per al mestre/a:* Valdrà la pena subratllar, als nens i nenes, que Joaquina de Vedruna (1783-1854) va canviar la història de l'educació a casa nostra. De fet, ella i les Germanes que la van acompanyar en la seva proposta, van ser les primeres persones que van fer possible l'educació de les noies en els pobles de Catalunya. La Fundació de les escoles anava sempre al costat de la creació d'un Hospital. Per tant, podem ben dir que Joaquina es va preocupar de dos temes bàsics de la nostra societat, tant abans com en l'actualitat, com són el dret a l'educació i a la salut. I això ho van fer juntament amb la creació de Cases d'Atenció als més pobres, conegudes com a "Cases de Caritat" en aquell temps. És possible que la teva escola tingui l'origen en l'època de Joaquina o bé en la successió de les seves Germanes. (Cada mestre sabrà a quin any es va fundar l'escola on està situat i podrà fer els comentaris pertinents.).

2. *Comentari per al mestre/a:* Suggerim establir un diàleg a partir dels detalls de la il·lustració del conte, que representa a les Rambles de Barcelona a finals del segle XIX. Joaquina va néixer en un carrer proper, conegut com a "Carrer de l'Hospital", en una casa que ja no existeix. Tot i així hi ha un placa que ho recorda.

3. *Comentari per al mestre/a:* podem explicar que la família de Joaquina era una família benestant, que es guanyava bé la vida. El pare, Llorenç, era notari de la Reial Audiència de Barcelona i la mare de Joaquina, Teresa, una dona culta i que valorava molt l'educació. Era una família de formació cristiana, com la majoria de l'època. Per això, Joaquina va ser batejada a l'església del Pi, prop de casa seva. De fet, curiosament, va ser la mateixa església on es va casar.

4. *Comentari per al mestre/a:* fa dos cents anys (i més), la societat no valorava l'educació com ara, ni no veia necessari que les noies haguessin d'aprendre a llegir i escriure. No hi havia, doncs, escoles per a noies. Aquest fet, contrasta amb l'actualitat, en què pensem que l'accés a l'educació és un element fonamental per al creixement i el desenvolupament de totes les persones.

Joaquima va ser, doncs, educada en un entorn familiar de tradició cristiana. En aquest context, de petita somiava a fer-se monja i dedicar la seva vida a la pregària i l'oració dins d'un monestir. Això us pot semblar estrany, però era molt habitual en aquells temps, on en moltes famílies, especialment benestants, hi havia fills o filles que dedicaven la vida a l'església⁵.

Però els somnis de Joaquina van canviar completament quan va conèixer un noi que treballava de notari amb el seu pare. Es deia Teodor de Mas i era fill de la ciutat de Vic, ciutat que es troba a 70 quilòmetres de Barcelona.

Joaquina i Teodor es van casar i es posaren a viure a Barcelona⁶.

Al cap de poc temps, van arribar els fills en el matrimoni. Però, a la vegada, també van esclatar conflictes importants com l'anomenada "Guerra del francès". I, com en totes les guerres, les persones pateixen, a vegades han de fugir i hi ha falta d'aliments i destrucció. També va passar en aquesta ocasió. Teodor va ser cridat per participar a la guerra⁷ i Joaquina, amb els fills petits, va patir. Tot i així, era una dona valenta i tenia confiança i esperança amb Déu que tot aniria bé. Per això, en molts moments de dificultats al llarg de la seva vida, quan escrivia, repetia molt sovint expressions com : "L'amor, tot ho pot" o "Tinguem confiança en Déu".

Per raó de la guerra, Joaquina va decidir a traslladar-se a Vic, en una masia que tenien els pares de Teodor. Era una masia típica de la Plana de Vic, amb camps, horts i bestiar, situada ben a prop de la ciutat. Això assegurava millor alimentació i donava més seguretat. La Masia es deia "Manso o Mas" Escorial. Estarà bé que recordis aquest nom perquè en aquest mas hi passaran moltes coses importants per a la vida de Joaquina. De fet, encara avui és un lloc important per a totes les persones que tenim un lligam amb Vedruna⁸.

5. *Comentari per al mestre/a:* s'explica en la narració de la seva història que Joaquina, quan tenia 13 anys, va voler entrar al Monestir de les Monges Carmelites, proper a casa seva. No va ser així, perquè era massa jove. Aquest fet, però, ens pot mostrar que era una noia de profundes conviccions cristianes. I, de fet, veurem que més endavant, va esdevenir monja, tot i que d'una manera molt diferent a la de la vida d'un monestir.

6. *Comentari per al mestre/a:* Joaquina havia conegut a Teodor perquè aquest treballava amb el seu pare i eren amics pel fet de compartir ofici. Podem comentar als alumnes que en aquells temps, era molt habitual que els matrimonis fossin proposats pels mateixos pares, que tenien molta autoritat en aquest camp. Així va ser. Es van casar el 24 de març de 1799, diumenge de Pasqua a l'Església de Santa Maria del Pi. En aquell moment, Joaquina tenia 15 anys (no ens ha d'estranyar perquè les noies es casaven molt joves) i Teodor en tenia 24. En aquest sentit, podem comentar les diferències amb l'actualitat, on nois i noies es casen més enllà dels 30 anys. L'accés de la dona al món laboral i la llargada dels estudis ho expliquen.

7. *Comentari per al mestre/a:* La "Guerra del francès" (1808-1814) va ser un conflicte entre la Monarquia d'Espanya i França, en el qual Napoleó va ocupar bona part del territori espanyol i tot Catalunya. Abans, quan hi havia conflictes, els homes eren cridats a les guerres.

8. *Comentari per al mestre/a:* Podeu ensenyar imatges de la casa de l'Escorial. També, si voleu, podeu explicar l'origen d'aquest nom. Resulta que "Escorial" és un lloc on s'anava a llançar, antigament, l'"escòria", és a dir el rebuig de materials que no feien servir els gremis dels diferents oficis. El mot "Escorial", a casa nostra, no té res a veure amb el Monestir de EL ESCORIAL. Com que, en aquesta casa, més tard Joaquina hi crear la primera escola, durant alguns anys (finals del segle XIX), les Germanes Vedruna eren conegudes com "Monges Escorialeses".

La guerra del francès, però, també va arribar a Vic i Joaquina, amb els seus fills, es va veure obligada a fugir de casa. Es va amagar a les muntanyes del Montseny, on va ser acollida per una família. Ella, doncs, va ser per uns mesos una "refugiada", un mot que és possible que coneguis perquè, per desgràcia, encara avui, són moltes les persones que per raons diverses es veuen obligades a fugir de casa⁹.

Acabada la guerra, Joaquina i Teodor van tornar al Mas Escorial de Vic. Allà, administraven les seves terres i podien viure de manera més còmoda amb tot allò que donava la propietat: llet, carn, ous, fruita o blat. Tots dos van anar creant una família nombrosa fins arribar tenir nou fills¹⁰, que van educar de forma cristiana, seguint el fil de la tradició del seu temps. Els fills observaven molt sovint com la mare es preocupava i tenia cura també de moltes altres persones, a l'Hospital de la santa Creu de Vic¹¹.

Heu d'imaginar, també, que en el temps de la joventut de Joaquina, quan era mare, els mitjans per atendre els problemes de salut eren ben escassos. Això va fer que tres dels seus fills morissin abans de fer 10 anys¹². Els seus altres fills, Anna, Josep Joaquim, Agnès, Teodora i Maria del Carme, foren educats per Joaquina. D'ells, se'n va preocupar al llarg de tota la seva vida¹³.

Un fet important, però, va canviar la vida de Joaquina. Teodor, el seu marit, va emmalaltir i va morir a causa de la tuberculosi, una malaltia molt freqüent en la seva època i que avui ja no existeix. Joaquina, doncs, va quedar viuda amb la responsabilitat d'alimentar i educar tota sola els seus fills¹⁴. La profunda convicció cristina de Joaquina va fer que no es desmoralitzés. Fixeu-vos en algunes frases que va escriure en moments de dificultats:

"Déu sap el que ens convé."

9. *Comentari per al mestre/a:* podeu parlar de l'existència dels refugiats en l'actualitat i en molts continents del nostre món per raons polítiques, religioses, econòmiques i de destruccions (terratrèmols, sequeres,...). El lloc on es va refugiar Joaquina era una masia "El Clot de la Mora", situada al Pla de la Calma del Montseny. Avui, els estudiants de secundària de les Escoles Vedruna fan una sortida al Montseny per conèixer aquest espai, un espai molt valuós per viure en plena natura.

10. *Comentari per al mestre/a:* L'elevada natalitat d'aquells temps era un fet habitual, que anava acompanyada d'una alta mortalitat. Els estils de vida i de mentalitat, molt diferents als nostres, expliquen que tenir molts fills era una riquesa pel matrimoni. Això ha quedat gravat en la nostra cultura popular que encara diu frases com "on mengen quatre en mengen cinc", per exemple. De tota manera, l'absència de salut (falta de vacunes o de medicaments bàsics) i la mala alimentació provocaven, també, molta mortalitat.

11. *Comentari per al mestre/a:* En aquells temps van néixer tres fills de Joaquina: Teodora, Teresa i M. del Carme. També podem aprofitar per explicar que una manera molt concreta de viure el cristianisme era, per Joaquina, tenir cura, procurar i pensar en els altres, cosa que feia visitant els malalts de l'Hospital de santa Creu de Vic.

12. *Comentari per al mestre/a:* Ja hem vist que de la mateixa manera que hi havia molta natalitat, també existia molta mortalitat, també infantil.

13. *Comentari per al mestre/a:* Dels seus fills, sabem que el gran (Josep Joaquim) va ser l'hereu de la propietat de l'Escorial. Dues filles seves, (M. Carme i Teodora) van ser Monges del Convent de Vallbona (Lleida), dues (Anna i Teresa) del Convent de les Clarisses de Pedralbes i una (Agnès), es va casar. Encara avui, existeixen descendents de Joaquina.

14. *Comentari per al mestre/a:* Teodor va morir víctima de tuberculosi el març de 1816. Joaquina tenia en aquells moments 33 anys. Això va obligar a Joaquina a dur l'administració del Mas Escorial, en època de dificultats econòmiques.

Malgrat les dificultats, Joaquina es va mostrar sempre com una persona animada i alegre. Repetia aquesta frase: "No vull ningú trist al costat vostre"¹⁵.

Com ja sabeu, a l'època de Joaquina no hi havia escoles per a noies i molt poques per a nois. Tampoc hi havia ambulatoris ni centres de salut. Joaquina estava preocupada per aquest fet i sempre que podia intentava millorar aquesta situació. Sabem que sovint visitava, a Vic mateix, un espai que es deia "Casa Misericòrdia", on hi vivien noies orfes, és a dir, que havien quedat sense família. Era, de fet, una manera de dur a la pràctica la seva profunda religiositat: pensar i estar amb les persones més febles¹⁶.

Passats els anys, uns 8 anys després d'haver quedat viuda, Joaquina va conèixer un frare caputxí, que es deia Esteve. Era conegut com el "pare Esteve d'Olot". Aquest frare, a partir de les inquietuds de Joaquina li va aconsellar de crear un grup de dones que es dediquessin a ajudar les persones més necessitades. Va ser així com Joaquina va crear, amb l'autorització del bisbe de Vic, l'inici de la Congregació de les Germanes Vedruna. Era una manera ben concreta de donar resposta i solucions a les injustícies del seu temps: treballar per l'educació de les noies, atendre malalts i ajudar als més desvalguts.

Joaquina va iniciar el seu projecte, a casa seva, al Mas Escorial¹⁷.

A partir d'aquest moment, Joaquina, sense deixar de tenir cura i preocupar-se pels seus fills, que s'havien anat fet grans, va reunir un grup de dones per crear la primera escola Vedruna i, a la vegada, encarregar-se de la cura de malalts. El projecte va començar el dia 26 de febrer de 1826. Aquesta és, per tant, una data important perquè és l'inici del naixement de les escoles Vedruna. Fixa't que, de tot plegat, farà aviat 200 anys¹².

La proposta de Joaquina va tenir èxit. Van ser molts els Ajuntaments del nostre país que veien en les Germanes Vedruna una manera de donar solució a les necessitats de salut i d'educació que hi havia als seus pobles. Arreu de les poblacions on arribaven les Germanes, es construïa o s'adaptava sempre un edifici com a Hospital i un com a Escola.

15. *Comentari per al mestre/a:* Malgrat les dificultats que vivia Joaquina, en les seves cartes sempre expressa ànims i la necessitat de ser alegres i veure la vida amb optimisme, com a resultat de la seva confiança amb Déu i amb els altres.

16. *Comentari per al mestre/a:* En aquella època, els hospitals solien estar situats fora de les ciutats per evitar contagis. Les persones malaltes vivien en males condicions i eren atesos amb escassos recursos. Les persones més benestants eren ateses a casa seva.

17. *Comentari per al mestre/a:* Esteve d'Olot era un frare caputxí (de l'Ordre dels Caputxins) que coneixia molt bé la pobresa que existia a molts llocs del nostre país. El seu consell va ser molt important per a Joaquina.

18. *Comentari per al mestre/a:* Van ser 9, les noies que van acompanyar a Joaquina a crear la primera comunitat amb el consentiment del bisbe de Vic, Pablo de Jesús Corcuera. Algunes d'aquestes noies es van mantenir en el projecte, d'altres el van abandonar. D'aquesta manera va néixer un nou estil de monges, que vivien en grup, però no estaven tancades en un monestir, sinó que vivien al servei dels més pobres. Per formar-ne part, cada noia havia d'acceptar unes normes, tot i que no era necessari aportar cap "dot" o acompanyament econòmic per formar-ne part.

Les Germanes se'n feien responsables¹⁹. És així com van néixer les escoles Vedruna de Catalunya.

Tot i així, malgrat el creixement continuat d'escoles i hospitals, Joaquina va continuar vivint moments difícils. Va viure noves guerres, empresonament i fins i tot va haver d'anar a l'exili a França, juntament amb altres germanes²⁰.

Joaquina, però, estava convençuda que la seva proposta era una aportació important a la societat i ho escrivia, en les seves cartes, animant a les seves germanes. Deia a les Germanes:

"Pel que fa a nosaltres, tinguem bon ànim, iniciativa i diligència i el bon Jesús ho beneirà tot" (carta 82)

Va ser així, com entre el 1826 i el 1854, Joaquina va arribar a fundar 29 Hospitals i Escoles i també es va fer càrrec de dues Cases de Caritat, a Vic i a Barcelona. A les Germanes, les escrivia i visitava, tot donant consells com:

"Jo confio en Déu que m'obrirà camí, perquè mai m'ha deixat" (Carta 18).

"Quan posem en marxa alguna cosa, que la nostra finalitat sigui només una: el bé al proïsme" (Carta 84).

"Res no agrada més a Déu que la constància" (Carta 5).

"No hem de tenir el cor agafat per res que no sigui l'amor, perquè l'amor mai no diu prou..." (Carta n 100).

L'obra de Joaquina va créixer i créixer. Podem ben dir que, sense voler, Joaquina va ser una pionera, és a dir, una persona que va al davant d'un projecte nou. En paraules d'avui, podem dir que va ser una líder compromesa amb l'educació i amb la salut, amb l'afegit que moltes noies es van afegir a la seva manera de pensar, una manera de pensar cristiana que veia, en l'ajuda als altres, la manera més seriosa de viure la seva religió²¹.

19. Comentari per al mestre/a: Les comunitats de Germanes estaven formades per grups reduïts, de 3 a 6 persones. Van ser demanades per molts Alcaldes de pobles. Joaquina es comunicava amb elles per Cartes, a més de fer molts viatges per visitar-les.

20. Comentari per al mestre/a: Joaquina va viure en ple segle XIX. A mitjans de segle, la societat estava dividida entre aquells que anomenaven "Carlins" i els coneguts com a "liberals o Isabelins". Com a mare d'un "carlista" (el seu fill Josep Joaquim) va viure la repressió de les guerres i va arribar a estar empresonada. També va conèixer en aquest mateix context, l'exili a França. I és que Catalunya, a mitjans segle XIX, va viure tres guerres civils, conegudes com a "Guerres Carlines".

21. Comentari per al mestre/a: Amb els anys, la Comunitat de Germanes Carmelites de la Caritat-Vedruna va acabar essent la primera institució dedicada a l'educació. Avui, les Escoles Vedruna (36) estan distribuïdes arreu del país.

Joaquima va morir el 28 d'agost de 1854 a Barcelona quan tenia 71 anys. La seva obra, però, va tenir continuïtat arreu de l'Estat Espanyol i, més endavant es va escampar fins a quatre continents. Avui, les Germanes Vedruna són presents a 25 països. Segueixen ensenyant i acompanyant nois i noies, persones migrades i amb dificultats, es cuiden de residències de la gent gran i treballen en hospitals. En molts llocs, en lloc de germanes, hi ha molts mestres que segueixen treballant amb les mateixes intencions que Joaquina²².

La nostra escola és una de les 68 escoles que hi ha avui a l'Estat Espanyol. Totes elles volen seguir treballant inspirant-se amb la manera de fer i de ser de Joaquina.

Per la seva trajectòria de dedicació als altres, per tot allò que va ser capaç de fer, pel que deia i pel què pensava, avui, sovint, enlloc de parlar de Joaquina de Vedruna, parlem de "Santa Joaquina". És una manera que té l'Església de reconèixer com a "santa" a una persona que va ser capaç de dur a la pràctica el pensament i les idees de Jesús de Natzaret, en el temps que va viure. Actualment, celebrem el seu sant el dia 22 de maig de cada any i és possible que a la teva escola ho recordeu i en feu festa²³.

I, aquí, acaba la història de Joaquina. La història d'una dona valenta que va ser capaç d'aconseguir la millora de la nostra societat, millorant l'educació i la salut i essent capaç de pensar amb els més febles. Segur que nosaltres, podem -com ella- treballar per viure en un món més humà i més just²⁴.

Joaquina deia:

"Estimem als altres i Déu ens beneirà"

22. Comentari per al mestre/a: Suggerim, en aquest moment o un altre, de demanar si alguns alumnes coneixen altres alumnes o tenen relacions amb escoles o entitats Vedruna d'altres poblacions. Podem situar els llocs coneguts en un mapa. També pot ser un bon moment per demanar si coneixen l'ONG FUNDACIÓ VIC (Vedruna Internacional Comunió). Podem fer cerca a la Xarxa.

23. Comentari per al mestre/a: El reconeixement de Joaquina com a "Santa" es va fer el dia 12 de abril de 1959 per part del papa Joan XXIII, que va reconèixer a Joaquina com a "model cristià" d'esposa, mare, religiosa i persona compromesa amb els més necessitats.

24. Comentari per al mestre/a: Tots podem ser persones que millorem el nostre món. Molt sovint, a través de coses petites, però valuoses. En què poden consistir les nostres accions?

